

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Moelven

Emne: Brynet

Bygdelag: Eresingedalen

Oppskr. av: Jens P. Ravik, f. 1881

Gard: Ravik

(adresse): Eresingedalen

G.nr. 90 Br.nr. 1

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Noko

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
 Eitli Jos. Anders & Ravik, f. 1852, d. 1941 } Eitli Ragnhild A. Ravik
 " mor, Birka J. Ravik, 1850, d. 1936 } or f. 1814, d. 1900.

SVAR

- 1 Bryne, å bryna, mange, iser av dei eldre, sagde kvetja, uttala som kvetkja, "di må kvetkja ljaen bare": beko. Heim var mann på noko fine, tette bryne, dei skulde gjera so fin egg, og var bruka til knivar, arbeidsknivar når fakte arbeide i tre, laga tustbunad og ejnne gardverdot. Heim var og bruka til hevlakenu, skavlar, Tekstlar, men ikkje mykje til Rja og akra.
- 2 Fyr var mest bruka bryne av naturstein, her var å få kjøpt noko bryne dei kalla Thipsbryne, det var sagt dei kom frå Hardanger, men ein del var so vit eg ikkje. Fyre Thipsbryni var her noko bryne dei kalla Grubebryne, dei gjorde fin egg, men var noko harde og var litt reine å bryna med. Fungdomen sag eg Grubebryne, men her dei kom ifrå vit eg ikkje. I dalen var ikkje bruka ut brynerstein.
- 3 Alle bitjern var fyrst slepke på sleperstein, som gung reind, ogso borstknivar, her var sagt Rakeknivar. Einne hadde litte små sleperstein, og slepa Rakeknivar å fakte, etter på heina dei to knivane. Rakeknivar er viss komt heilt or bruk no. Og no taler same ein, at dei helst heinar hevlakenu og knivar til feint arbeid, dei brukar då Pnorgelbryne. Her Gå, akra og andre bitjern var slepke på reind stein, og

21

so byrja dei "kond" ipå for dei lek "vella" i bruk.
4. Folk som hinga kodi dei bruka "Tynustelja" lever
ikkje no. For hinga Tynusteljana, og bruka dei i
sin fyrste iingdom. Tid og Beitarningl = er vel det
same som skyrin, vott og lymule ut. Tjipelja kom
til bygd i Kring 1860, Kaurja lett for, men slo ikkje
eigevore med eingong. Her byrnte mest alle bondar
sine eigne beitarar. Dei som var gløggarle til dette,
gjorde det so godt, at tjipeljana frong ikkje mola seg.
Tilleg um seimorsmorgnane byrnte tustbonden gjana
til dagen. Då laut dei vera iippe "staks um morgonen",
det var kl. 3. Her bonde hadde si smia, og "da song
det på her smiesled på garden", sa ho gamle Ragn-
hild. Skilde dei slå der som var sess hordbeitt, kom
gjena nokon til dei som var gløggarle å byrnta og
herda gjana og had dei gjera tistka byrningje og
so herda gjana. Tynningje vott hildutt gjord med
ein lilew, lett hammer, eggi laut samrad - tyn-
nott - first fram og so laut gjæn herdat. Tynningje
vott gjord på sine liten Red - Dungsled. - Og hev
den gamle Dungsleden på garden. - Dei laut
byrnta Tynusteljana og Tynna og herda gjæn vott ein
stot Kaurst. Ein songning som for her i bygd, på seimorsar-
leid, vott her på garden og - for minnet han - vilde
berre bruka Tynustelja. Han byrnte gjana sine gjale,
og det var han reine meistoren til, so ingen frong mola
seg. Songningen se so for hoyde på: "Når gjæn bit so det
flyktra, so ein kar står å flyktra, i sol, sand og
austavinn, dao se da ein go gjav." Kring 1870
kaste tjipeljana grunnen aleina, det var tynstje eita,
laurore og enoggere slipa gjana. Her bonde sette
upp valstein so dei slipa sine gjæ, og dei hadde so
mange gjæ at dei slipa jamnast ein elds loogongje
for vika, etvso hordbeite og steinulle slatteigane

2
3
var. Lævedagskuldane måtte, og må, gjæna vera
slipte til vyrka tjenn at.

5. Nokollags sendarkein som dei slipa på ved å
føra reiskapene fram og allende tjennene og ickje
til hvirvra. Herd ickje tak fast sliperkein med seg
kringum slletteigane. I store utlatror, dr dei høya
for eit kyraportr og meir, og i flatt-teiger, stakstoe på
stolen, eldr upp mot fjellet, hende det at fast kaddde
sliperkein i ein liten bekk, eldr elv, so dei slippe
gjæna med dei slo i denne teigen.

6. Gjænen vert brukt sålange han leit noko lett nõi han
vert brynt - langy - . Til gjænen til å leila kjung, so
sllettekaren kj bruka magli, legg han gjænen ipå
seg, og set ein mytjenn = myslipst - i orvet. "det er betra
å slipa enn å slita." Kjungen prøver å klara seg utan
sliperkein at gjænen.

7. Summe fast bruka too slags bryne, eit grovare kom
dei fyrst bryna med, og so eit finare til å få fin,
kvass egg med. Dei heldt lengre leit i gjænen da.
Eit trebryne av bak vat og brukas til stryka gjænen med,
nõi ein vilde få rett fin egg. her det vat ickje
smilt noko på trebryni. Alle bryne vat borne
heimafå. Eitt bryne til å stryka runde egg; hilleitt
vat nemt for brynestikka.

8. Langgjæ var alltid tekne or orvet nõi fast slipte,
og slipte. Tjettgjæ er ofta fastbindne til orvet, og vert
oftast slipte med dei or orv. Langorvet var so langt
at gjænen var for uvimen til og slipa med lau or orv.
Det fyrste og lengste var alltid gjæna bindne til or
orv med vidoje. So vert bruka streng til å bindne
skulkgjæna til orvet. Til langgjæna vert brukt skrive
band, da er det so snøgt og lett å byla gjæ nõi han
er skjend, og taka or nõi det skal slipt. Tilid
held dei gjænen med egg i mot seg nõi dei slippe lau.

9. Langorvet stoyrte dei mot marku nái dei byrne Gá-
su og held yver Gábakkun, Gíreyggun, med vinstri
handi undir byringi. Þúttroover set dei inn
millom fjóru, slak fjóru í kross og held so vinstri
handi yver Gíen um med langháen.
10. Þyrne vor þore í ein kott, síme sa slonka. Þottun
vor laga av tre, og vor þint þirkanta. Einu síðu av þottun
vor Gjúkkore. Þá leiv dei med ein keng - krampe A,
og í den þirtu dei ein þrok, og hengde so þottun fast þá
þírka. Síme heit þottun attafros, síme þá hógre síðu,
og síme mið þramanfros. Allid hadde dei vatn í
þottun, utan nái det vor þogg í grasel, þá slo dei by-
net í grasel, med síme dei þok lit á byrna. Þyrneþott
av þekkt vor skindom þreka, men dei vor so líle va-
rige, þreka þor þrost.
11. Þyrneþottur av horn heit eg á síu hógst um.
12. Þorst komu inn undir 10. Undirþreka
13. Þjábryni vor allid vatte med vatn. Já, des vor dei
þor heit av þitt eige vatn í þyrneþottun nái dei
hadde ein þess þortþitt teig á slá, og so lí stak þortul.
Þjá vor þreka þá þriðbyrne, þvlatun, nái egg skúede
um þess god.
14. Þyrneþvatt og þyrnegrugg.
- 15 og 16 Þyrne med þyrneþvatt þá, vor gott á styrna
yver maírabil, þeit av Eitþer maír eldes mige-
maír. Þekk nokon þyrneþvatt, þá þalven í þottun,
þá þyrne, og so kvatte vor gott vatt, þá gav verken
seg þrakk. Þryka eitt þalst. Þyrne þá ein slak nokon
hadde þlege ey vor og gott.
17. Þyrne vor þirtu nái ein la det í ei maírastia, þetta
maírastia eldes ákþvald. Det mále vor þvordmald.
Det mále leggu ein vettu.
18. Ein maun, dei kalla þor Þandþakkun, þor þringum þor
þá Eimorvöld þau þorþaði: "Eg skúede slá þá Þess-

Utløbóno eigang. Þer var eitrande handbútt og solite gras,
 at þer þess gong og skúide býna, mätte og vera so eld-
 ande þráp. á fela hattu min og leggja í slättuþrom-
 mi, útánn þann og mest íkji þrommi at. Og nóí og
 þrygule so marna býne:

Þringja deg þú

no má þú elá

me þoggi legg þú

þer þú þringja þorkji þogg elde þá þú þú þringja "

Þúne býne þódde þel með á þjóra og. Því sa:

"Því elita meq út.

and á þrukka og gnaga."

Þúne býne þrygde og minna:

"Þá þrukka meq út,

þjánn slitt og."

Eitt ornott býne sa, þel þer þú þjánn:

"Grav þú á þ ratou

so eggja vest skjend."

19. Þer þer og aldrí þrygð únn, so og þann þrygð. Þer var
 íkji þrukka á spúttu þá þjánn, þak þódde vada
 í þóttu.

20. Þer aldrí þrygð únn vinn elde þer þer þer þer þer
 þrygðingj.

Þá, og skúide nok þrak, at þer var þer þer þer þer þer þer þer þer
 þer þer, eitt mjukare slag, og eitt þer þer. Þer þer þer þer
 þer egg, men þer var so afþa "þrygð", elde þer þer þer þer
 og þer þer þer egg og þjánn. Þak þer þer þer þer þer þer
 þer þer þer þer. Þer þer þer Green þer þer þer þer þer þer
 þer þer, og þer var þer þer þer þer þer þer þer þer þer
 þer þer, þer þer þer á þá. Þer og þer þer þer þer þer þer
 þer þer þer þer þer, þer þer þer þer þer þer þer þer þer þer.